

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2009

EACNAMAÍOCHT BHAILE – EOLAÍOCH AGUS SÓISIALTA ARDLEIBHÉAL

STAMPA AN IONAIID

DÉ CÉADAOIN, 3 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA, 2.00 go dtí 4.30

280/320 MARC

Treoracha d'Iarrthóirí

- Roinn A** Tá **dhá cheist déag** sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **deich gceist** ar bith a fhreagairt.
Tá **6 marc** ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh ar an scrúdpháipéar.
- Roinn B** Tá **cúig cheist** sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **Ceist 1 agus dhá cheist** ar bith eile a fhreagairt.
Tá **80 marc** ag gabháil le **Ceist 1**.
Tá **50 marc** an ceann ag gabháil leis na Ceistanna **2, 3, 4 agus 5**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil
- Roinn C** Tá **trí cheist** sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **ceist amháin** ar ábhar rognach a fhreagairt, ar a n-áirítear **cuid (a)** den cheist sin mar aon le **cuid (b) nó cuid (c)**.
Iarrthóirí a chuir isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh a scrúdaithe, is í Ceist 2 amháin as an roinn seo a gceadaítear dóibh tabhairt fúithi.
Tá **80 marc** an ceann ag gabháil leis na hábhair rognacha **1 agus 3**.
Tá **40 marc** ag gabháil le hábhar rognach **2**.
Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ar leith atá curtha ar fáil.

Ní mór duit do scrúdpháipéar a thabhairt ar ais le do fhreagarleabhar ag deireadh an scrúdaithe.

Roinn A

Freagair deich gceist ar bith as an roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh.

1. Maidir le carbaihiodráit mínigh an t-airí ar a dtugtar *deistriniú*. (6)

2. Sainaithin an vitimín atá riachtanach chun gach ceann de na mianraí atá liostaithe thíos a ionsú. (6)

Mianra	Vitimín
Calciam	
Iarann	

3. Tabhair trí shain-treoirlíne maidir le réim bia do dhuine a bhfuil diaibéiteas air/uirthi. (6)

(i) _____

(ii) _____

(iii) _____

4. Tá **trí** airí ar a liosta thíos a bhfuil baint acu le huibheacha agus le hullmhú bia. Tabhair feidhm phraiticiúil **amháin** de chuid gach airí díobh. (6)

Airí	Feidhm in Ullmhú Bia
Téachtadh	
Aerú	
Eibliú	

5. Luaigh an fheidhm atá ag **gach** ceann díobh seo a leanas maidir le próiseáil bainne. (6)

(i) *Homaiginiú* _____

(ii) *Steiriliú* _____

6. Sainmhínigh coipeadh. (6)

Ainmnigh **dhá** fhotháirge de chuid an choipthe.

(i) _____ (ii) _____

7. Liostaigh **dhá** athrú fhisiceacha a tharlaíonn le linn bia a bheith á chócaráil agus tabhair sampla **amháin** de gach athrú díobh. (6)

Athrú Fisiceach	Sampla

8. Tabhair breac-chuntas ar **dhá** úsáid a bhaintear as anailís chéadfach i dtionscal an bhia. (6)

- (i) _____
- (ii) _____

Ainmnigh triail anailíse céadfaí **amháin** a úsáidtear chun difríochtaí a thabhairt faoi deara i samplaí bia.

9. Mínigh an cuspóir atá le bainistíocht acmhainní. (6)

Tabhair sampla **amháin** de bhainistíocht éifeachtach acmhainní teaghlaigh.

10. Tabhair sonraí **dhá** theicníocht mharsantachta a úsáideann miondíoltóirí chun caiteachas tomhaltóirí a spreagadh. (6)

- (i) _____
- _____
- (ii) _____
- _____

11. Mínigh **gach** ceann de na sochair stáit seo a leanas agus tabhair sampla **amháin** de gach ceann díobh. (6)

Íocaíochtaí árachais shóisialta _____

Sampla _____

Íocaíochtaí cúnaimh shóisialta _____

Sampla _____

12. Luaigh buntáiste **amháin** a bhaineann le foinsí inathnuaite fuinnimh a úsáid. (6)

Luaigh **dhá** chineál fuinnimh inathnuaite.

(i) _____ (ii) _____

Roinn B

Freagair Ceist 1 agus dhá cheist ar bith eile as an roinn seo.

Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na Ceistanna 2, 3, 4 agus 5.

1. ‘Is í an chothromaíocht a chinntíonn go mbíonn bia veigeatórach cothaitheach a dóthain, mar deimhníonn sí cibé uair a fhágtar bianna ar lár d’aon ghnó, go soláthraítear malairtí oiriúnacha ionas nach mbainfear de cháilíocht na réime bia.’

(British Nutrition Foundation, Nutrition Bulletin 30)

Tugann an tábla seo a leanas eolas faoi luach cothaithe mionfheola agus *quorn* mionaithe.

(Eolas ar chothú de réir 100g).

	Fuinneamh	Próitéin	Saill	CHO	Snáithín	Vitimíní	Mianraí
Mionfheoil (amh)	225 kcal	19.7g	16.2g	0	0	Grúpa B	Iarann 1.4mg Sóidiam 80mg
Quorn Mionaithe	94 kcal	14.5g	2.0g	4.5g	5.5g	0	Sóidiam 100mg

- (a) Ag úsáid an eolais a thugtar sa tábla duit, déan tairbhe *quorn* mionaithe i réim bia veigeatóirí a mheas. (24)
- (b) (i) Ag úsáid *quorn* mionaithe duit, pleanáil agus leag amach clár bia do bhéile cothromaithe trí chúrsa atá oiriúnach do veigeán.
(ii) Taispeáin an chaoi a sásaíonn na miasa atá roghnaithe riachtanais réim bia an veigeáin. (15)
- (c) Bíonn easpa Vitimín B12 uaireanta ar réim bia veigeatóirí. Tabhair cuntas ar *vitimín B12 (cóbalaímín)* agus déan tagairt dóibh seo a leanas:
• foinsí sa réim bia
• airíonna
• feidhmeanna bitheolaíocha. (21)
- (d) Déan cur síos ar roinnt de na slite a ghlacann monaróirí / miondíoltóirí chucu chun freastal ar riachtanais tomhaltóirí a bhfuil sainriachtanais acu ó thaobh réim bia de. (20)

2. ‘Ní féidir sábháilteacht bia a chur i mbaol agus caithfear sláinte tomhaltóirí a chosaint. Tá ar chumas gnólachtaí beaga bia sábháilte ar chaighdeán ard a tháirgeadh. Ní hé an costas a leanann comhlíonadh na rialachán maidir le sábháilteacht bia amháin faoi deara dá n-inmharthanacht a bheith faoi bhagairt ach margaí fíor-iomaíocha.’
(FSAI)
- (a) Pléigh an ról atá ag gnólachtaí beaga agus ag fiontair bhaile laistigh de thionscal bia na hÉireann. (16)
- (b) Scríobh próifíl de bhia ‘breisluacha’, a bhfuil staidéar déanta agat air. Tabhair sonraí ar **gach** ceann díobh seo a leanas: (26)
- céimeanna táirgthe
 - pacáistiú
 - lipéadú.
- (c) Tabhair breac-chuntas ar ról Údarás na hÉireann um Shábháilteacht Bhia (FSAI). (8)
3. ‘Cibé acu lotnaidicídí i nglasraí, miocróib i dtáirgí bia chócaráilte nó briseadh anuas i gcóras bainistíochta na sábháilteachta bia iad, is féidir baol a bheith áit ar bith i slabhra an tsoláthair.’
(www.goodfoodireland.ie)
- (a) Tabhair breac-chuntas ar na príomhchúiseanna atá le milleadh bia. (12)
- (b) Mínigh an chaoi ar féidir gníomhaíocht einsímí a smachtú chun milleadh bia a chosc. (20)
- (c) Maidir le nimhiú bia, mínigh **gach** ceann díobh seo a leanas: (18)
- tréimhse ghoir
 - bia-nimhiú tocsaineach
 - nimhiú ionfhabhtaíoch bia.

4. Caithfidh fearais chistine an lae inniu áisiúlacht, teicneolaíocht agus stíl a thairiscint atá in oiriúint don saghas saoil a chaithimid.

- (a) Pléigh an chaoi a bhfuil an teicneolaíocht tar éis dul chun tairbhe do riar éifeachtach an tí. **(16)**
- (b) Leag amach sonraí taighde a rinne tú ar shaghas amháin fearais leictrigh atá oiriúnach do chistin.
Déan tagairt dóibh seo:
- saghas fearais
 - prionsabal oibrithe
 - treoirlínte chun a úsáide
 - éifeachtúlacht fuinnimh. **(26)**
- (c) Mínigh an chaoi a ndéanann an tAcht um Dhíol Earraí agus Soláthar Seirbhísí (1980) cearta an tomhaltóra a chosaint. **(8)**

5. Is bun-nós tábhachtach sóisialta é an pósadh toisc gur gné lárnach de chóras an teaghlaigh é. Bronnann sé cearta agus freagrachtaí áirithe ar pháirtithe.

- (a) Sainithin agus tabhair mionchuntas ar chearta agus ar fhreagrachtaí lánúine laistigh de ghaol an phósta. **(20)**
- (b) Pléigh buntáistí cúrsaí réamhphósta do lánúineacha atá ag ullmhú don phósadh. **(18)**
- (c) Mínigh an chaoi a gcosnaíonn dlí an teaghlaigh in Éirinn cearta na mball teaghlaigh sa chás go dteipeann ar an bpósadh. **(12)**

Roinn C

Freagair ceist ar ábhar rognach amháin as an roinn seo.
Iarrthóirí a chuir isteach obair chúrsa i dTeicstílí, Faisean agus Dearadh le haghaidh a scrúdaithe, is í Ceist 2 **amháin** as an roinn seo a gceadaítear dóibh tabhairt fúithi.

Ábhar Roghnach 1 – Dearadh agus Bainistíocht Tí (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar rognach seo 1(a) agus 1(b) nó 1(c) a fhreagairt.

- 1.(a) Teach a thógáil tú féin, féadann sé a bheith ar an tslí is éifeachtaí chun do rogha teach a bheith agat ar phraghas réasúnta.
- (i) Pléigh (i) na tosca eacnamaíocha agus (ii) na tosca comhshaoil a mbíonn tionchar acu ar rogha stíleanna tithíochta. (24)
- (ii) Déan cur síos ar ról **trí** sheirbhís phroifisiúnta atá ar fáil chun cabhrú le daoine atá ag dearadh/tógáil a dtí féin. (18)
- (iii) Tabhair breac-chuntas ar shochair na Scéime Ráthaithe Náisiúnta um Thógáil Tithe d'úinéir tí. (8)

agus

- 1.(b) 'Is é an toradh a bheidh ar phragsanna ardaithe ola, ar ioncaim íslithe agus ar mhí-éifeachtúlacht fuinnimh ná go mbeidh níos mó daoine fós ann nach mbeidh ábalta a dtithe a théamh.' (Irish Independent 12 Meitheamh 2008)
- (i) Is féidir tithe a théamh le córas amháin nó le teaghlaim de chórais téite. Sainaithin **dhá** chóras téite a d'fhéadfaí a úsáid, agus a bhfuil fáil orthu agus tabhair cuntas ar bhuntáistí gach ceann díobh. (14)
- (ii) Mol modh **amháin** inslithe atá oiriúnach do **gach** ceann faoi seach de na hionaid seo a leanas sa teach:
- lochta
 - fuinneoga.
- Luaigh bunphrionsabal **gach** modh inslithe díobh. (16)

nó

- 1.(c) (i) Tabhair breac-chuntas ar na tosca atá le cur san áireamh nuair a bhítear ag roghnú troscáin do sheomra teaghlaigh. Bíodh tagairt i do fhreagra, agat do **dhá** phrionsabal dearaidh. (18)
- (ii) Déan cur síos ar adhmaid soladach **amháin** a úsáidtear sa bhaile agus bíodh tagairt agat dóibh seo a leanas:
- saghas adhmaid
 - airíonna
 - úsáidí. (12)

Ábhar Roghnach 2 – Teicstílí, Faisean agus Dearadh(40 marc)
Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 2(a) agus 2(b) nó 2(c) a fhreagairt.

2.(a) Is iad éilimh thomhaltóirí an lae inniu a spreagann cúrsaí faisin an lae amárach.

- (i) Maidir le dearadh agus cur le chéile éadaí, pléigh an chaoi a mbíonn tionchar ag **gach** ceann díobh seo a leanas orthu:
- tosca sóisialta
 - tosca eacnamaíochta
 - tosca tionsclaíochta. **(15)**
- (ii) Tabhair mionchuntas ar na tosca a bhfuil tionchar acu ar fhaisean *réidh le caitheamh* an lae inniu. **(10)**

agus

2.(b) Uirlisí iad na gnéithe den dearadh a úsáideann dearthóirí agus monaróirí éadaí chun barr maise a chur ar bhail éadaigh.

- (i) Ainmnigh **trí** ghné den dhearadh. **(6)**
- (ii) Mínigh an chaoi ar féidir le **gach** gné a ainmnítear tionchar a bheith aici ar dhealramh feistis. **(9)**

nó

- 2.(c) (i) Déan cur síos ar chomhdhéanamh saghas amháin fabraice cniotáilte.** **(7)**
- (ii) Ainmnigh **dhá** bhailchríoch is féidir a chur ar fhabraicí cniotáilte agus luaigh buntáiste **amháin** a bhaineann le **gach** bailchríoch díobh. **(8)**

Ábhar Roghnach 3 – Staidéar Sóisialta (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 3(a) agus 3(b) nó 3(c) a fhreagairt.

3.(a) 'Is é atá romhainn in Éirinn anois ná an cor eacnamaíochta is measa chun donais agus an ghéarchéim dhífhostaíochta is measa ó na hochtóidí i leith.'

(Irish Independent 8 Márta 2008)

- (i) Déan an dífhostaíocht a shainmhíniú agus tabhair cuntas ar mhéid na dífhostaíochta in Éirinn inniu. (14)
- (ii) Déan anailís ar chúiseanna na dífhostaíochta. (24)
- (iii) Ainmnigh agus tabhair sonraí ar thionscnamh reachtúil **amháin** a bhfuil sé d'aidhm aige fostaíocht a chur ar fáil. (12)

agus

3.(b) Éilíonn sochaí atá ag athrú go gasta go gcuirfeadh an Stát scoil ar fáil ar scáthán í ar éagsúlacht an phobail a ndéanann sí freastal air.

- (i) Maidir leis an ráiteas thuas, déan anailís ar an gcaoi a ndéanann na tacaí a chuirtear ar fáil i scoileanna freastal ar riachtanais oideachais na ngrúpaí seo:
 - daltaí le riachtanais speisialta **agus**
 - daltaí as cúlraí eitneacha éagsúla. (18)
- (ii) Tabhair breac-chuntas ar an gcaoi a dtéann an t-oideachas chun tairbhe do shóisialú páistí óga. (12)

nó

- 3.(c) (i) Déan cur síos ar an gcaoi a mbíonn tionchar (a) ag aois agus (b) ag insce duine ar na gníomhaíochtaí fóillíochta a roghnaíonn sé/sí. (12)
- (ii) Ainmnigh **dhá** áis fóillíochta a bhfuil fáil orthu sa phobal ina bhfuil cónaí ort agus déan iad a mheas.
Déan tagairt dóibh seo:
 - costas agus luach ar airgead
 - raon áiseanna a thairgtear. (18)

Leathanach Bán